ੴ

ਜਾਗੁ ! ਰੇ ਮਨ !
WAKE UP ! O MIND !

ਕੈਪਟਨ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

CAPT. NASIB SINGH DHILLON

KNOWLEDGE IS LIGHT
IGNORANCE IS DARKNESS

PB
294.6
D 537 J

P
294.6
D 537 J

ISBN O 9505807 4 0

© All rights reserved by the author.

Published by The author,

Captain (Retired.) Nasib Singh Dhillon

Through

GURU GRANTH EXPLORATIVE MISSION.

Addresses		
5, Rosebery Ave., London, U.K., E12 6PY, Tel. 0181 9243268	46 , Casper Crescent, Brampton, Ontario, Canada, L 6 W4J7. 905450 9229	2224/61, Phase VII, S.A.S. Nagar, Chandigarh, India, 160 061. 0172 572730

And 78, Woodford Ave, Ilford, Essex, U.K. IG2 6XE.

Date : 1 April, 1995

P
294.6
D 537 J

Library IIAS, Shimla
P 294.6 D 537 J
G 1949

G-1949
5-7-96

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈ!'

ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ

ਅਪਣੀ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਪਤਨੀ

ਸਰਦਾਰਨੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ

(23.4.1924 ਤੋਂ 28.9.1993)

ਵਰਗੀਆਂ ਉਤਸ਼ਾਹ-ਜਨਕ ਜੀਵਨੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ

ਸੋਚਾਂ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ

ਏਹ ਹੱਥ ਵਿਚਲੀ ਲਿਖਤ (ਪੁਸਤਕ)

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਖੋਜੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ

ਸੋਚਾਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਈ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

* * * * *

This writing (book)
is being presented to its readers as foods for their thoughts, deliberations and practices, by the Author,
through **GURU GRANTH EXPLORATIVE MISSION,**
Keeping in the mind, the thoughts and the deliberations about the inspriational lives of the beings like that of
HIS WIFE LATE MRS. HARBHAJAN KAUR DHILLON,
(13.4.1924 TO 28.9.1993).

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈ !'

ਤਤਕਰਾ

1.	ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ	6
2.	ਖੁੱਲੀ ਚਿੱਠੀ	7
3.	ਖੋਜ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ	9
4.	ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ	14
5.	ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ-ਸੰਕੇਤਿਕ ਵਰਣਨ	18
6.	'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ	19
7.	'ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥'	25
8.	True way of Life	29
9.	World-Wide Harmony	43
10.	ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀਚਾਰਾਂ	47

Sardar Nasib Singh Dhillon, the author of this book, 'ਜਾਗੁ ਰਿ ਮਨ !' (WAKE UP! O MIND!) is:-

1. A retired officer of the Indian Army.
2. An ex-Station Supervisor of London Transport, Railways, U.K.
3. A retired officer of Her Majesty's Customs & Excise Dept., U.K.
4. A registrered medical practitioner - charitable work.
5. An active participant in the meeting of the council for a parliament of World's Religious held at Chicago, U.S.A. from 28, August to 4 September, 1993.
6. An active member of Guru Granth Explorative Mission, Researcher, Writer, Speaker, Preacher and holder of discourses (Question and Answer sessions), on matters relating to Divinity, Spirituality and contents of the Holy Books - specifically those of the Holy Granth. Also he participates in inter-faith dialogues, with success. He is trying to spread among all and sundry, world-wide, the universal original true message of the Holy Books in a new, worthwhile and practicable form. He has written about matters relating to the holy Books in a logical way both in English and Punjabi languges. Some of these works have been printed as books, whereas there are many in the form of manuscripts ready for print.

ਮਾਰਚ 1995 ਤੱਕ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਲਿਖਤਾਂ Writings upto March 1995.

English:- 1. Pillars of Divine Philosophy, 2A Practical Sikhism, 3. What is What in the Holy Granth, 4. Divine Knowledge, 5. Images of the Sikh Gurus 6. Chart Exploration of the Holy Granth.

Punjabi:- ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ, 2. ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ, 3. ਚਾਰਟ-ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖੋਜ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖ- Printed in Magazines:

English:- 1. Progressive Sikhism 2. True Faith, 3. Solidarity and Amity.

ਪੰਜਾਬੀ:-ਵਡਿਆਈ, 2. ਬਾਰਾ ਮਾਹਾ ਮਾਝ ਮਾਝ ਮ: 5, 3. ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੰਧਾਂਤ ਦਾ ਨਿਚੋੜ, 4. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, 5.ਚਾਰ ਪੁਰਖ ਦੁਇ ਨਾਰਿ, 6. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, 7. ਸੋਹਿਲਾ, 8. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਾਹਦਰ ਦੇ ਸਲੋਕ, 9. ਸੱਚਾ ਧਰਮ, 10 ਰਾਜ, ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਧਰਮ ਚਲੇ ਹੈ, 11. ਅੰਮ੍ਰਿਤ 12. ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, 13. ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ। 14 ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ, 15. ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, 16 ਸ਼ਰਾਬ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, 17. ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਗੁਰੂ, 18. ਬੇਦ ਕਤੇਬ਼ ਇਫਤਰਾ ਭਾਈ, 19. ਮਨ ਮੰਦਰ, 20. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ, 21. ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਦੁੱਖ, 22. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, 23. ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਆਚਾਰ, 24. ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਔਸ਼ਧੀ, 25. ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੈ ਰਘੁਰਾਇਆ।

ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ Manuscripts

English:- Guru Amar Das, 2. Prayers, 3. Phenomena- Universe, 4. Guru Gobind Singh 5. Some Astpadi's (Sukhmani) 6. Nanak Nam Charahdi Kala, 7. Amrit Nam, 8. Pages from Sikh History, 9. Which Religion?, 10. Mundavani M 5,11. Guru Granth Sahib, 12. A Sikh Motto, 13. Purpose of a Religion, 14. Points for Consideration (Religion). 15. Contact with God, 16. Hints-Way to Godliness, 17. Signposts of True way to God (Incomplete).

ਪੰਜਾਬੀ:-1. ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ, 2. ਵੈਸਾਖੀ 3. ਬਾਰਾ ਮਾਹਾ ਮਾਝ ਮ 5, 4. ਰਾਮ ਕਲੀ ਮ: 3 ਅਨਦ, 5. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 6. ਜਪੁ ਨੀਮਾਣੁ 7. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ, 8. ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, 9. ਰਹਿਰਾਸ, 10. ਕਿਹੜਾ ਮਜ਼ਬ, 11. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 12. ਰਾਜਾ ਬਾਲਕ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ 13. ਖਾਲਸਾ ਸਰੂਪ 14. ਗੁਰੂ, 15. ਨਾਮ, 16. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ 17. ਸੇਵਾ 18. ਗੁਰਮੁਖਿ, 19. ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵਹੁ ਭਾਈ, 20. ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ, 21. ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ, 22. ਸਿੱਖੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ, 23 ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, 24. ਈਧਨੁ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰ ਭਾਗੈ, 25. ਰੂਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ, 26. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ 27 ਸਤ ਸੰਗਤਿ (ਅਧੂਰੀ) 28. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਚਿੰਨ (ਅਧੂਰੀ)

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ!'

ਖੁੱਲੀ ਚਿੱਠੀ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪਾਠਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਦਾਸ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ:-
ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਹਿਬ) ਦੀ ਵਗਿਆਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਚਾਰਟਾਂ, ਛਪੇ ਹੋਏ ਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਅਣਛਪੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏਹੋ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜ ਤਾਈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੋ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਲਿਸਟ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਵਾਰਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਨੂੰ, ਇਸਨੇ ਉਪਰੋਕਿਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪੁਚਾਉਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ, ਲਈ ਏਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸਾਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਅਥਵਾ ਇਸਦਾ ਫਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਹੈ।

3. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਹ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਏਹ ਗੱਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹਿਤ ਹੀ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ 1993 ਵਿਚ 28 ਅਗਸਤ ਤੋਂ 4 ਸਤੰਬਰ ਤਾਈਂ ਯੂ ਐਸ ਏ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਖੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਸਰਬ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਬੁਲਾਵਾ ਆਉਣ ਤੇ ਏਹ ਵੀ ਓਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1893 ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਜੀ ਓਥੇ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਜੇਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸਥਾਨਿਕ ਸਹਯੋਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਓਥੇ ਇਸਨੇ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈਕਚਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ।

4. ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮੁਫਤ ਮਿਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ਓਹ ਇਸਦੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ।

5. ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਮਿਸ਼ਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਾਇਕ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ, ਓਹ ਅਪਣੀ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਰਕਮ ਮਨੀ ਆਰਡਰ/ਪੋਸਟਲ ਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਮਿਲੇ।

6. ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਨ ਅਥਵਾ ਮਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ।
ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰਜਨਾਤਮਿਕ ਸੁਝਾਓ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ ਵੀਚਾਰੇ ਜਾਣਗੇ।

7. ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ- ਕੋਈ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਞ ਕਰਣ ਦੀ ਖੁਲ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰੀਏ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਵੀਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੀਏ।

8. Those who have received this book, free of cost from the sender, are requested hereby to acknowledge its receipt.

9. Those who wish to donate any amount of money for

i. the delivery of this book to them and

ii. sharing the expenses being incurred in the work of the MISSION, GURU GRANTH EXPLORATIVE MISSION. may do so by sending the desired amount through Money Order/Postal Order/ Bank Draft, payable to the author of this book at the given address.

10. Any other kind of assistance - physical or mental or both-in the work of the mission will be appreciated.

11. Constructive suggestions would be considered obligingly so that progress may be made towards the fulfilment of the aims and objectives of the mission and as set by great philosophers. .

12. Those who wish to use any one of the manuscripts (see list of writings of the author) may contact the author for his approval.

ਮਿਤੀ ....

ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕ

ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਰੀਟਾਇਰਡ) ਕੈਪਟਨ।

ਖੋਜ, ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ!

ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹੀ ਇਕ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਮੁਖ ਮੰਤਵ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਇਕ ਸਮਾਨ ਅਮਲ ਕਰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਭ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰੂ ਜੀ, ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅੰਕਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਰੋਕਾਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਭੁਲੇਖੇ ਪੈ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਹੀ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਭ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਕੰਮ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕੀਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਦਿਸਨੋਂ ਹੀ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਅਥਵਾ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਣ ਨਾਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ:-
'ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ ਬਾਤੀ ਮੇਲੁ ਨ ਹੋਈ॥' ਪੰਨਾ 725

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੁਣ ਸੰਬੰਧੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕੰਮ ਹਨ, ਸਭ ਬੇਅਰਥ ਹਨ। ਓਹ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ। ਜੇਹਾ ਕਿ:-
'ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥' ਪੰਨਾ 12

ਤਾਂ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਕੰਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝਾਉਣਾਂ, ਕਿ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਯ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੂਗਾ।

ਸੰਬੰਧਤ ਅਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਣ ਅਤੇ ਕਰਾਉਣ ਲਈ, ਢੁਕਵੇਂ ਅਤੇ ਯੋਗ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਚਲਾਉਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਸਮਾਂ ਅਕਾਰਥ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਕਰਾਏ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਘਾਲਣਾ ਨਿਸਫਲ ਜਾਏਗੀ। ਅਨਗਹਿਲੀ ਅਤੇ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕੰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਤਮਿਕ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਣ ਜਾਂ ਕਰਾਉਣ ਅਥਵਾ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਤਾਈਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਧੇਰੇ ਕੰਮ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨਾਂ ਅਤੇ ਜੀਭਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤਾਂ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਸ਼ੈਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਕੇਵਲ ਮਨ ਹੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਅੰਗ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕੇਵਲ ਮਨ ਹੀ ਕਰਣੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੀ ਅਸਲੀ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ:-

'ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਢੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ ਕੇਇ॥' ਪੰਨਾ 517

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੁਛ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਓਪਰਾ ਓਪਰਾ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਬੁਲ੍ਹ ਸੇਵਾ (LIP SERVICE) ਤਾਈਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਉਸਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਕੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਉੱਤਰ ਲੱਭ ਕੇ 'ਗੁਰੂ ਜੀ' ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

'ਗੁਰੂ ਕੀਜੀਐ ਜਾਣ ਕੇ। ਪਾਣੀ ਪੀਜੀਐ ਛਾਣ ਕੇ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ? ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਛ, ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਰਖ ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਉਤਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਲੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਦਰ ਘਟਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਠੋਸ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਖੋਜ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਭੁਲੇਖੇ ਹੀ ਭੁਲੇਖੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਤਮਿਕ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰਣ ਦੇ ਕੰਮ ਮਹਤੱਵ ਪੂਰਨ ਹਨ:-

'ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸਬਦ ਮੋਹਿ ਲੇਹਿ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਅਥਵਾ ਇਸ ਦੀ ਸੇਧ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਛ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ, ਏਥੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰ ਲਭ ਕੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਅਥਵਾ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਕੇ ਸੰਬੰਧਤ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

1. ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕੀ ਮੰਤਵ ਅਥਵਾ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਹਨ?
2. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ?
3. ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਲਈ ਕੀ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ?
4. ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਧੀਆਂ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?

ੳ. ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ
ਅ. ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ
ੲ. ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ
ਸ. ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ
ਹ. ਅਪਣੇ ਚਉਗਿਰਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ

ਕ. ਇਤਿਆਦਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ

ਖ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਖੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸਮਾਨਤਾ ਅਥਵਾ ਇਕ ਸਾਰਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਗ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜੀਵਨ ਖੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸੁਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

5. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-

ੳ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕੀ ਹੈ?

ਅ. ਉਸਦਾ ਵਰਣਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ੲ. ਉਸਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ?

ਸ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਜਾਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ) ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਹ. ਜੀਵ ਦੇ ਸ੍ਰੀਰ ਵਿਚ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਕਿਹੜੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਕ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਕਿਸ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ? ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ?

ਖ. ਉਸਦੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਆਤਮਿਕ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਗ. ਉਸਦੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ?

ਘ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

ਙ. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੁਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ?

6. ਗੁਰੂ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਅਥਵਾ ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

ੳ. ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ?

ਅ. ਹਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰਣ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ੲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾਂ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਲਈ ਮਹਤੱਵ ਪੂਰਨ ਹੈ?

ਸ. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ?

ਹ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਅਮਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ?

ਕ. ਇਹ ਅਮਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ?

ਖ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮਲਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣਗੀਆਂ?

7. ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਹੋਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

ੳ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀ ਹੋਂਦ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਅ. ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋਂਦ 'ਮੈਂ' ਦੀ ਕੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੈ?

ੲ. ਉਸਦਾ ਅਪਣਾ ਸੁਭਾਉ ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ ਹੈ? ਇਸਦੀਆਂ ਹੋਰ ਚੰਗੀਆਂ ਅਥਵਾ ਮੰਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕੀ ਕੀ ਹਨ?

ਸ. ਇਹ ਹੋਂਦ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਹ. ਇਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਏ ਜਾ ਸਕੀਦੇ ਹਨ?

ਕ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਨਲੋੜੀਂਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵਰਜਿਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ?

ਖ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਇਸਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਟਿਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ?

8. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-

ੳ. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਅ. ਇਹ ਸੰਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕੀਦੇ ਹਨ?
ੲ. ਇਸ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?
ਸ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਉਪਾਵ ਕਰਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ?
ਹ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਥਾਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ?

9. ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਵਰਤੋਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:
(ਨੋਟ:- ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰੀਤ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗਾਵਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਗਾਵਨ ਬਜਾਵਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਅਥਵਾ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।)
ੳ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੀਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ?
ਅ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਨ ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਸਕੇਗਾ?
ੲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਣ ਵਾਲੇ (ਜੀਭ, ਅੱਖ, ਕੰਨ, ਹਥ ਅਤੇ ਪੈਰ ਆਦਿ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਸ੍ਰੀਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਅੰਗ) ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ?
ਸ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ?

10. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਣ ਵੇਲੇ:-
ੳ. ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਆਤਮਿਕ ਅਥਵਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ?
ਅ. ਕਿਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਹੋ ਜੇਹੀ ਹੋਵੇ?
ੲ. ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਅਮਲ ਕਰਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ?
ਸ. ਉਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਮਿਹਰ, ਰਜ਼ਾ ਅਥਵਾ ਹੁਕਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀ ਭਾਗ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ?
ਹ. ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਣਾ ਚਾਹੀਏ?

11. ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:
ੳ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਣ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ?
ਅ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਸਕੇਗਾ?
ੲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

12. ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ, ਜੰਜਾਲ ਅਥਵਾ ਉਸਦੀ ਖੇਲ ਸੰਧੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-
ਨੋਟ:- ਮਾਇਆ ਦੀ ਖੇਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੁਛ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:- ਮਾਇਆ, ਹਉਮੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ, ਭਰਮ, ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ, ਜੰਜਾਲ, ਕਾਲ ਅਥਵਾ ਸਮਾਂ, ਭੈ, ਨਾਗਣੀ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ।
ੳ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਖੇਪਤ ਵਰਨਣ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕੀ ਹੈ?
ਅ. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਵਿਚ ਏਹ ਕੀ ਵਿਘਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ?
ੲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
ਸ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ?

13. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕੁਛ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-
ਕੁਛ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਹਨ:- ਅਰਦਾਸ, ਬੇਨਤੀ, ਸਰਣਾਈ, ਆਪਾ ਅਰਪਣ, ਦਾਸ; ਸਤ ਸੰਗਤ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ; ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ; ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਣਾ, ਮੇਲ ਕਰਣਾ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ, ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਸਿਮਰਣ, ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਣਾ; ਕਰਤੇ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ, ਕੀਰਤਨ;

ਜਪ, ਆਰਾਧਣਾ, ਧਿਆਉਣਾ, ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਉਣਾ, ਭਜਨ, ਗੁਣ ਰਵਣ, ਵੀਚਾਰ: ਬਾਣੀ/ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ (ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ), ਗੁਰਬਾਣੀ, ਪ੍ਰਭ/ਹਰਿ/ਗੋਬਿੰਦ/ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ: ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਗੁਰ, ਸਤਿਗੁਰ, ਗੁਰਮੁਖ: ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਸੱਤ ਪੁਰਖ: ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰ; ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ, ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਸਦ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ: ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸ।

ੳ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾ ਦਾ ਭਾਵਾਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ?

ਅ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ੲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?

14. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ, ਇਸਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਰਲੇਖ (ਅਖੌਤੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ) ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅੰਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

ੳ. '੧ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ　　　　ਅ. ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ੲ. ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ　　　ਸ. ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥　　　ਹ. ਜਪੁ॥' ਪੰਨਾ 1

ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਛ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

ੳ. ਇਹ ਅੰਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕੀ ਗੱਲ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ?

ਅ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵਾਰਥ ਹੈ?

ੲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਸ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਕੀ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹਨ?

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ 65 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਣ ਲਈ ਪਹਿਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਉੱਤਰ ਲੱਭੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਭਵ ਉੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਢੁਕਵਾਂ ਉੱਤਰ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕਢਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰੋਕਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਭ ਕੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਤ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਦਲੀਲ ਭਰਪੂਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਅਤਮਿਕ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਉਪਦੇਸ਼) ਅਤੇ ਸਿਖ (ਅਮਲ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਪੱਕਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਲੋੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਅਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਵੀਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਣ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ੋਰ ਲਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਠੀਕ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਧੇਗੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਣ ਹਿਤ, ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਲਈ, ਆਓ ਕਹੀਏ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ!'

(ਨੋਟ:- ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਉੱਤਰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਪਾਠਕ ਜਨ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ (1. ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ 2. SIGNPOSTS OF THE TRUE WAY TO GOD) ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ।

‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ!’

ਗੋਵਿੰਦ ਮਿਲਣ

(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ)

ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ:-

‘ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥’ ਪੰਨਾਂ 12

‘ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ॥’ (ਪੰਨਾ 394) ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅਥਵਾ ਹਰ ਇਕ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਪਣੀ ਵਲੋਂ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਸੰਗਤ ਬਣਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜੇਹੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀ ਤੋੜਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਹੋਂਦਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਸਦਾ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਓਹ ਦੂਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੂਰ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

‘ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਰਹੁ ਹਰਿ ਨਾਲੇ॥’ ਪੰਨਾ 917

ਪਰ ਮਨ ਨੇ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਸੁਣੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ ਗਾਏ ਹਨ। ਬਥੇਰੇ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਆਪ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਢੰਗ ਹੈ? ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮਨ ਕੀ ਕਰੇ?

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮੁਖ ਢੰਗ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਛੇੜੀ ਜਾਵੇ। ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਗਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਫੇਰ ਜਿੱਨਾਂ ਚਿਰ ਗੱਲ ਬਾਤ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਸੰਗਤ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਜਦ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੰਗਤ ਟੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸਦਾ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਨ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਾਂ ਕਰੇ।

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:-

1. ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣੀਆਂ,
2. ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਹੋਂਦਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣੀਆਂ ਅਤੇ
3. ਕਿਸੇ ਸੰਗੀ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਓਸੇ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣੀਆਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਏਹ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੈ। ਓਹ ਸਭ ਦੇ ਮਨਾਂ

ਦੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ, ਬਾਹਰਲੀਆਂ, ਅਗਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਅਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਕੋਈ ਇੰਞ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਸਦੀ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉੱਪਰ ਉਸਦਾ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਤੇ ਮਨ ਡਾਂਵਾਂ ਡੋਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਸ਼ੈਦ ਉਸਦੇ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲ ਕਦਾਚਿਤ ਨਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਜੇ ਮਨ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਹੋਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮੁਖਤਾਰ ਨਾਮਾ, ਲਾਇਸੈਂਸ ਅਥਵਾ ਆਗਿਆ ਪੱਤ੍ਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਦੂਜੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਬਦੋ ਬਦੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਨਿਰਾਰਥ ਹੈ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨ ਉਸ ਨਾਲ ਕਦਾਚਿਤ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾਂ ਕਰੇ। ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਵਿਚੋਲਗੀਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਓਸੇ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਗੱਲਾਂ। ਏਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜੇਹੜੀਆਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤੱਰ ਲਭੱਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਪਣੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੁਣ ਰਾਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਹਨ।

ਮਨ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ ਤਾਂ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਇੱਕ ਗੁਣ ਦੀ ਵੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸਦੇ ਇਕ ਨਾਮ ਅਤੇ ਇਕ ਗੁਣ ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ ਹੀ ਕੀ? ਤਾਂ ਤੇ ਗੋਵੰਦ ਮਿਲਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਇਕ ਨਾਮ ਅਤੇ ਇਕ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਏਹ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ!'

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਜੀਭ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਮੂਹੋਂ ਬੋਲ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਭ ਜਾਂ ਮੂੰਹ ਦੋਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਅੰਗ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਏਹ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਕ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਂਦ ਹੀ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਂਦ ਕੇਵਲ ਮਨ ਦੀ ਹੀ ਹੋਂਦ ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਸੋਚ ਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਅਥਵਾ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਨ ਅਪਣੀ ਹਰ ਇਕ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸੋਚ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰ ਇਕ ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ

ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਨ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਅਪਣਾ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਕਾਰ ਦਰਸਾ ਕੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਦੀ ਅਪਣੀ ਜੀਭ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਚਲਣ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਹਨ ਜੋਹੜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਨ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕੰਮ ਕਰਣ ਲਈ, ਅਪਣਾਏ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਢੰਗ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜੇਹੜੇ ਇਹ ਹਨ। ਇਹ ਚਾਹੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਸਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਸਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ। ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਣ ਅਥਵਾ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸੁਰ ਤਾਲ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਨਾਉਣ ਲਈ, ਪਹਿਲੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਅਪਣੀ ਸੰਗਤ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਮਨ ਦੀ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸਭ ਅਮਲ ਕਰਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਉਸਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਣੀ ਪਊਗੀ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇਹੜੀ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਰੋਈ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਕੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਗੁਣ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜਮ ਸਕੇ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣ ਨਾਲ ਮਨ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਜਿਸ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਮਨ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, 'ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ॥' (ਪੰਨਾ 864) ਅਨੁਸਾਰ ਓਸੇ ਗੁਣ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਮਨ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਪਣਾ ਧਿਆਨ ਜਮਾਈ ਰੱਖੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਏਹ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਣ ਲਈ ਮਨ ਦੇ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੁਛ ਕੰਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-
'ਮਨ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਸਿੱਧੇ ਸੌਹੈਂ, ਅਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਕੇਵਲ ਉਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਗੁਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਹਰ ਇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਰੀ ਜਾਵੇ।' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 'ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ॥' (ਪੰਨਾਂ 289) ਰੂਪੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਉਦਾਹਰਣ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਤ ਗੁਣ ਦੀ ਮੂਰਤ ਬਣ ਬਣਾ ਕੇ ਮਨ ਵਾਰ ਵਾਰ ਏਹੋ ਕਹੀ ਜਾਏ ਕਿ :-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ।'

ਏਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗਾਈ ਜਾਏ ਅਥਵਾ ਏਸੇ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਸ ਬਿਰਥਾ ਨਾਂ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਢੰਗ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇੰਞ ਹੋਣਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਉੱਤੇ ਉਸਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕੇਗਾ।

ਇਸ ਢੰਗ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਅਖੌਤੀ ਢੰਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹ ਸੇਵਾ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਮਨ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਉਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੇਵਾ (MENTAL SERVICE) ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਅੰਸ ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਵਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਸਲ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕੇਗੀ।

ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

1. ਬੁਲ੍ਹ ਸੇਵਾ (LIP SERVICE) ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਰਚਾ ਦੇਣਾ। ਏਹ ਸੇਵਾ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ ਜੇਹਾ ਕਿ ਬੋਲੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ, ਗਾਈ ਜਾਣਾ, ਇਤਿਆਦਿ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਾਨਸਿਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਏਹ ਫੋਕੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।

2. ਕਲਮੀ ਸੇਵਾ (PEN SERVICE) ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਅਥਵਾ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ (ਸੇਵਾ)।

3. ਸ੍ਰੀਰਕ ਸੇਵਾ (PHYSICAL SERVICE) ਤਨ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ।

ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਕੇ, ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਤਮਿਕ ਪੰਥ ਅਥਵਾ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਉਸਦੇ ਇਕ ਗੁਣ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਣ ਲਈ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਏਹੋ ਕਹੀ ਜਾਏ ਕਿ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ।'

ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ
(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਣਾ)

-ਅਮਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤਿਕ ਵਰਣਨ-

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਮ ਨਾਲ। ਨਾਂ ਹੀ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਪੁਕਾਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਦੇ ਸੰਬੰਧਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ, 'ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥ (ਪੰਨਾ 4) ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਨਿਧਾਨ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਏਹ ਕਹੇ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਣ ਦਾ ਅਮੁਕ ਗੁਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਓਹ ਔਗੁਣਿਆਰਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦਾ ਹਰ ਇਕ ਨਾਮ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਅਪਣੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਹਰ ਇਕ ਗੁਣ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਸੰਬੰਧਤ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਅਪਣੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਰਾਹੀਂ ਓਹ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਗੁਣ ਦਾ ਜੋੜ ਅਟੁਟ ਹੈ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਅਸਲ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਅਮਲ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਸਾਰਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਿ ਜੀਵਨ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕੇ।

ਤਾਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਣ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਏਹ ਅਮਲ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਅਮਲ ਕਰਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਵਸਥਾ ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤਿਕ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

1. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਣਾ।
2. ਓਸੇ ਗੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਣਾ।
3. ਓਸੇ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਣੀ।
4. ਓਸੇ ਗੁਣ ਅਧੀਨ ਮਨ ਨੂੰ ਢਾਲ ਕੇ ਉਸਦਾ ਬੈ ਖ੍ਰੀਦ ਬੰਦਾ ਬਣਨਾ।
5. ਓਸੇ ਗੁਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸ ਅਗੇ ਅਪਣਾ ਆਪਾ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣਾ।
6. ਓਸੇ ਗੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਈ ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਣਾ।
7. ਓਸੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਅਥਵਾ ਲੇਖਕ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਜੀਏ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਈਏ ਕਿ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ!

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ

'ਸਫਲ ਦਰਸੁ ਤੇਰਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ॥' ਪੰਨਾ 809
'ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ (ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ) ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਜੈਸਾ ਸੇਵਹਿ ਤੈਸਾ ਹੋਵਹਿ' (ਪੰਨਾ 755) ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕੁਛ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਓਸੇ ਦੀ ਮੂਰਤ ਘੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਓਹ ਉਸ ਗੁਣ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਓਹੀ ਗੁਣ ਉਸਦੀ ਅਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਮੂਰਤ ਹੈ। ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਗੁਣ ਦੇ ਸਮਾਉਣ ਨਾਲ ਓਥੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇਗੀ। ਤਾਂ ਜੀਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੋਚ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਓਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਪਣੇ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ 'ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ' ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਗੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਮੂਰਤ ਉੱਤੇ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਓ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਉਸਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਥੇਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਣ ਲਈ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਗੁਣ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੀ ਬਥੇਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਗੁਣ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਅਥਵਾ 'ਬਾਣੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਗੂੜਾ ਅਟੁਟ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ ਜੁਦੇ ਨਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਨਾਮ ਅਤੇ 'ਬਾਣੀ' ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਣ, ਦੋਨੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਸਪਸ਼ਟ ਵਰਣਨ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕੇਗਾ? 'ਉਸਦੀ ਬਾਣੀ' (ਸ਼ਬਦਾਂ) ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਤਿਆਦਿ। ਇਹ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਮੂਰਤ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਜਾਣਨ ਅਥਵਾ ਵੀਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਅਥਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ 'ਸੁੰਦਰ ਵਾਕ, ਮਹਾਂ ਵਾਕ, ਪਵਿੱਤਰ ਵਾਕ, ਸੋਹਣਾ ਵਾਕ, 'ਵਧੀਆ ਵਾਕ' ਆਦਿ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸਣਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਵਰਤਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਅਥਵਾ ਉਲਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਮਨ ਵਿਚ ਆ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਵਾਕ ਸੰਬੰਧੀ 'ਸੋਹਣਾ ਵਾਕ' ਸੋਚ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਾਕ 'ਕੋਝੇ ਵਾਕ' ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਰਸਾਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਕ ਅਪਣੀ ਅਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਯੋਗ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਕ ਓਥੇ ਨਿਰਾਰਥ ਅੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਥਵਾ ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾ ਯੋਗ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਲੋੜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਜੋੜਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਰਕ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਥਵਾ ਅਮਲ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਣ ਲਹੀ ਅਥਵਾ ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਵਲ ਬੁਲ੍ਹ ਸੇਵਾ (LIP SER-VICE) ਹੀ ਅਖਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇੰਞ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਂਦਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵੀ ਖੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਨ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹਨ? ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਛ ਕਰਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧਤ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ (1) ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ (2) ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ।

(ੳ) ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਹਨ। ਜਿਹਾ ਕਿ:-

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ:- ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਅਥਵਾ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਨਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਅਤੇ ਇਕ ਗੁਣ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਏਹੀ ਸੰਭਾਲਣੇ ਅਤੇ ਵਰਤਣੇ ਕਠਨ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਯਤਨ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਨ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ।

2. ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤਮ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ:- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਅਮਲਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਇਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ॥ ਅੰਤਮ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਏਹ ਹੈ:-

'ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜੈਸਾ ਹਰਿ ਹੀ ਹੋਇ॥' ਪੰਨਾ 1372

'ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ॥' ਪੰਨਾ 634

3. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ:- ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜੀਵਨ ਦੇ

ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਹੁਕਮਾਂ ਅਥਵਾ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਅੱਤ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ 'ਉਪਦੇਸ਼' ਹੈ ਅਤੇ 'ਉਪਦੇਸ਼' ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਅਥਵਾ ਮੂਰਤ ਹੈ। ਹੈ। ਅਤੇ 'ਸਿਖ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਅਮਲ' ਹੀ 'ਸਿਖ' ਦਾ ਰੂਪ ਅਥਵਾ ਮੂਰਤ ਹੈ!

'ਗੁਰੂ' ਅਤੇ 'ਸਿੱਖ' ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ 'ਗੁਰੂ' ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉਤੇ 'ਸਿੱਖ' ਵਲੋਂ ਯੋਗ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਬੁਲ੍ਹ ਸੇਵਾ (LIP SERVICE), ਕਲਮੀ ਸੇਵਾ (PEN SERVICE) ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਸੇਵਾ (PHYSICAL SERVICE) ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ।

4. ਮਾਇਆ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ:- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਆਤਮਿਕ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਓਥੇ ਮਾਇਆ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਅਸਲ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਮਲ ਕਰਣੇ ਅਥਵਾ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਛ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾਂ ਅਥਵਾ ਗਾਉਣਾ ਇਕ ਪਿਛਾਂਹ ਸਿੱਟੂ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਤਮਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਏਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮਨ ਇਸ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਲਝਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਰਟਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

5. ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ:- ਧ੍ਰੂ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਗਣਕਾ, ਅਜਾਮਲ, ਰਾਵਣ, ਹਰਨਾਖਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਖਾਸੁਰ ਆਦਿ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਥੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਅੰਕਿਤ ਹਨ ਕਿ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਕੰਮ ਕਰਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਰਹੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਅਥਵਾ ਵਰਜਿਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੀ ਰਟ ਲਾਈ ਜਾਣੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

6 ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਅਥਵਾ ਕੁਛ ਰਾਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ:- ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਅਧੀਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਕੁਛ ਰਾਗਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਗਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਤੱਰ ਰਾਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ:- ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਅਮਲ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਗੁਣ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ'॥ (ਪੰਨਾ 12) ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ

ਉਹ ਅਮਲ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ। ਜਿਹਾਕਿ:-
'ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇਓ ਨਹੀਂ ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਕੀਨ ॥' ਪੰਨਾ 1426

ਇਹ ਰੀਤ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਅਥਵਾ 'ਗੁਰੂ ਜੀ' ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਓਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਵਰਤ ਕੇ ਕੁਛ ਲੋਕ ਸੁਖਾਲਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਵਲ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਸਲ ਭਾਵ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟਪਲਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਛ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: - 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ', 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ', 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ,' 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ (ਅਮੁਕੀ ਗੱਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ)' ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, GEMS OF GURBANI ਇਤਿਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਅਤੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ, ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋਹੜਾ ਅੰਤਰਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੁਦੀਆਂ ਜੁਦੀਆਂ ਹੋਂਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੋਂਦ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਛ ਤੁਕਾਂ ਵਰਤ ਕੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਸਲ ਭਾਵਾਰਥ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:-
ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹਿ ਧਿਆਵਉ॥' ਪੰਨਾ 289

'ਸਦਾ ਸਦਾ' ਅਤੇ 'ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਹਰ ਇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ। 'ਗਾਵਉ ਅਤੇ 'ਧਿਆਵਉ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਬੇਸ਼ਕ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਹਾ ਕਿ ਕੁਛ ਏਹ ਹਨ:- ਸੋਚਣਾਂ, ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾਂ, ਕਥਨ ਕਰਨਾਂ, ਚੇਤੇ ਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾਂ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਇਕ ਸਮਾਨ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਮਨ ਅਪਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੁਣ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹੇ। ਇਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਸੋਚੀ ਅਥਵਾ ਵੀਚਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਓਥੇ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸੋਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਗੁਣ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਹੁਕਮ ਇੰਞ ਹੈ ਕਿ:-
'ਜੇਤੇ ਸਾਸ ਸਾਸ ਹਮ ਲੇਤੇ ਤੇਤੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਇਆ॥' ਪੰਨਾ 1212
ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਾਹ ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਸਾਹ ਲਈ ਜਾਈਏ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਗਾਈ ਜਾਈਏ। ਇੱਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਕੰਮ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਹਰ ਇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਨ ਕੇਵਲ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਹੋਰ

ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਬਾਣੀ॥' ਪੰਨਾ 192
ਇਸ ਤੁਕ ਰਾਹੀਂ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਬਾਣੀ' ਦਾ ਜਪ ਕਰੇ। ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਹਰ ਇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਗਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਤੇ 'ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਜਪਣ ਦਾ ਕੰਮ ਓਹੀ ਹੋਇਆ ਜੇਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ' ਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਭਾਵ 'ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਬਾਣੀ,' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵਹੁ ਭਾਈ ॥ ਓਹ ਸਫਲ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ॥' ਪੰਨਾ 629
ਮਨ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾਂ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਨਾਲ ਓਥੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਦਾ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਹੋ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ॥' ਪੰਨਾ 920
ਸਿਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਅਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਟਿਕਾਓ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੀ ਭਾਵ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਰਿਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਕੇ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਪਿਆਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਏਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਲਟ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਂਦਾਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਹੋਂਦਾਂ) ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਗਾਵੀਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ॥' ਪੰਨਾ 2
ਮਨ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇ। ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਗੁਣ ਕੇਵਲ ਓਸੇ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਜਿਹਾ ਕਿ:- 'ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥' (ਪੰਨਾ 4)। ਇਸ ਤੁਕ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਏਹੀ ਕੰਮ ਮਨ ਨੇ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ॥ ਤਿਨ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ॥ ' ਪੰਨਾ 628
ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ 'ਧੁਰ ਤੋਂ ਬਾਣੀ' ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਧੁਰ ਕਿ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੁਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਆਈਆਂ ਕਿੱਥੇ? (ਉੱਤਰ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਓਥੇ ਹੋਰ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਂਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਸਭ ਅਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ॥
ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪ੍ਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ॥' ਪੰਨਾ 982
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪਹਿਲੋਂ 'ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ॥' ਦਾ ਭਾਵ ਇੰਞ ਜਾਣੀਏ ਕਿ 'ਬਾਣੀ ਕੀ ਵਸਤੂ ਹੈ?' ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਥਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ

ਸਾਰ ਤੱਤ ਹੈ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਭ ਵਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ? ਜਾਂ ਕੇਹੜਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾ ਨਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਇਕੋ ਇੱਕ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਵ ਦੀ ਲੋ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਸਹਿਤ ਵਖਿਆਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ':- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਗੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

'ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ':- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

'ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹੈ' :- ਜੇਹੜਾ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੇਗਾ, ਕਰੇਗਾ, ਸੋਚੇਗਾ, ਚਿਤਵੇਗਾ, ਗਾਵੇਗਾ, ਧਿਆਵੇਗਾ, ਆਰਾਧੇਗਾ ਅਥਵਾ ਉਨਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਗਾ ਇਤਿਆਦਿ।

'ਸੇਵਕੁ':- ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਅਧੀਨ ਢਾਲ ਕੇ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਓਹ ਉਸਦਾ ਸੇਵਕ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'ਜਨ':- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ 'ਜਨ' ਅਖਵਾਉਣ ਲਈ ਮਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਬੈ ਖ਼ੀਦ ਬੰਦਾ ਬਣੇ।

'ਮਾਨੈ':- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ।

'ਪ੍ਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ॥':- ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਭਾਵ ਨਿਰਲੇਪ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

'ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ॥' ਪੰਨਾਂ 67

ਜੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚਾਣਨਾ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਚਾਣਨਾ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ (ਕਰਮ) ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸੋਚਾਂ ਅਥਵਾ ਵੀਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਬਣੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਮਿੱਠੀ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ।

ਉਪਰੋਕਿਤ ਲਿਖਤ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ ਹੋਏ ਬੋਲ ਅਥਵਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਣ

ਲਈ ਪਾਠਕ ਪਰਖ ਲੈਣ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ 'ਬਾਣੀ' ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹੋਵੇ ਓਥੇ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਣ ਤਾਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦਿਸ ਪਵੇਗੀ।

ਹੋਰ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਨਾ 727 ਉਤੇ ਅੰਕਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਮੀਠੇ ਤੇਰੇ ਬੋਲ' ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਇੰਞ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੀਭ ਨੂੰ ਮਿਠਾਈ ਸੋਹਣੀ ਅਥਵਾ ਸੁਆਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਆਵੋ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਹੀ ਜਾਈਏ ਕਿ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ!'

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਸੰਪੂਰਣ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਭੰਡਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਸੀਂ ਮਨ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਅਥਵਾ ਨਰੀਖਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ? ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਅਥਵਾ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ? ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰੀ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਰਹੀ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਚ ਵੀਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਓਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ, ਸੁਣਾਇਆ, ਪੜ੍ਹਿਆ, ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਗਾਵਿਆ ਅਥਵਾ ਗਾਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੁਲ੍ਹ ਸੇਵਾ (LIP SERVICE), ਕਲਮੀ ਸੇਵਾ (PEN SERVICE) ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਸਹਿਤ ਸੇਵਾ (PHYSICAL SERVICE) ਤਾਂ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਓਪਰੀ ਓਪਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਖਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਥਵਾ ਮਨ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੇਵਾ (MENTAL SERVICE) ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਓਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਵਧੇਰੇ ਗੱਲਾਂ ਦਾ

ਓਪਰਾ ਭਾਵ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਸਮਝਣਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਬੰਧਤ ਅਮਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ, ਸਫਲਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸੰਬੰਧੀ ਜੇਹੜੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਕਰਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਓਹ ਬੇਅਰਥ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉਠਣਾ ਅਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਹੀ ਅਮਲ ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਗੱਲਾਂ ਅਥਵਾ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਕੱਨੀਂ ਅਨਗਹਿਲੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਜਾਂ ਹਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਏਹ ਦੇਖਿਆ ਅਥਵਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਗਾਇਣ ਵਿਚ, ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ, ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਅਥਵਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੰਬੰਧ ਆਤਮਿਕ ਅਮਲਾਂ ਅਥਵਾ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਕ ਵਾਰੀ 'ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ॥' (ਪੰਨਾ 8) ਤੁਕ ਦਾ ਬੜੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਗਾਇਣ ਹੁੰਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਇਸ ਤੁਕ ਉੱਤੇ ਏਨੀ ਮਸਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋਚਾਂ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਨ:-

1. ਇਹ ਤੁਕ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਜਿਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਓਹ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਤੇ ਰੇਖ ਤੋਂ ਰਹਤ, ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੇਵਲ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਏਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ॥
2. ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਮਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।
3. ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸਦੀ ਪਕਿਆਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
4. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
5. ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ-ਨਹੀਂ ਹੈ।
6. ਜਦ ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਗਿਆਨ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਮਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਏਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਨੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਅਥਵਾ ਹਰ ਇਕ ਤੁਕ ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੁਕੀ ਗੱਲ ਜਾਂ ਤੁਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਵੀਚਾਰਾਂ ਆਈਆਂ:-

1. 'ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇਵਲ ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।' ਕੀ ਓਹ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ? ਪ੍ਰੰਤੂ ਓਹ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਭਰਪੂਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਰੱਦ ਹੋ ਗਈ।

2. 'ਓਹ ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।' 'ਅਤੇ ਓਹ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਵਸਦਾ ਹੈ'। ਤਾਂ ਕੀ ਸਚ ਖੰਡ ਹਰ ਥਾ ਵਿਚ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਕੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸਚ ਖੰਡ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ? ਏਹ ਵੀਚਾਰ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

3. 'ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?' ਅਥਵਾ ਮਨਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 'ਨਹੀਂ' ਵਿਚ ਹੈ।

4. 'ਸਚ ਖੰਡ ਕੇਹੋ ਜੇਹੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਸਦਾ ਹੈ?' ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਚ ਖੰਡ ਦਾ ਵਰਨਣ ਅਕੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ।

5. 'ਨਿਰੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਬਨਾਉਣਾ ਇਕ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਅਥਵਾ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸਚ ਖੰਡ ਟੋਲਣਾ ਪਵੇਗਾ।' ਜਿਸ ਲਈ ਸਚ ਖੰਡ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਅਥਵਾ ਉਸਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਹੋਂਦਾ ਦੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਿੱਥੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਉਸ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਵੀ ਰੱਦ ਹੋ ਗਈ ।

6. 'ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹ ਵੀਚਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਸ ਜਾਏਗਾ, ਓਹੀ ਥਾਂ ਸਚ ਖੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਏਗੀ।' ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਲਟੀ ਪੁਲਟੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਕੋਈ ਥਾਂ ਜੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਬਣੇਗੀ ਤਾ ਫੇਰ ਓਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸ ਜਾਏਗਾ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

7. 'ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਓਥੇ ਸਚ ਖੰਡ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਓਹ ਥਾਂ ਸਚ ਖੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਵੇ।' ਤਾਂ ਤੇ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਚ ਖੰਡ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਓਥੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਹੋਂਦ ਵੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਨ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਖੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚ ਖੰਡ ਰੂਪੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਰਹੇਗਾ ਅਥਵਾ ਇੰਞ ਭਾਸੇਗਾ।

ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕੁਛ ਸੋਚੇ ਅਥਵਾ ਵੀਚਾਰੇ ਓਸੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਚ ਖੰਡ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਇਕ ਢੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਅਥਵਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧਤ ਕੰਮ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੇ ਅਥਵਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਲਵੇ। ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਸੱਚ ਖੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਓਥੇ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਮਨ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਓਹ ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ (ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ) ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਸਦਾ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗ ਕਿ ਇਹ ਵੀ 'ਅਪਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸਦਾ, ਅਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਉਸ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਸੌਂਹੇ, ਕੇਵਲ ਓਸੇ ਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਗਲ ਕਰਕੇ, ਅਪਣਾ ਮੇਲ ਅਥਵਾ ਸੰਗਤ, ਉਸ

ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖ।' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਸਦਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਚ ਖੰਡ ਰੂਪੀ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੇਰ 'ਸੱਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ॥' ਤੁੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਨ ਸਚ ਖੰਡ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਓਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਕੇਵਲ ਰਟਣ ਹੀ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਏਥੇ ਕਥਿਤ ਤੁਕ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰਾਂ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿੱਤੀਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਢਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਇਸਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਨ ਸਚ ਖੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਓਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।

ਹਰ ਇਕ ਤੁਕ ਸੰਬੰਧੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲੱਭਣੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

1. ਤੁਕ ਕੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ?
2. ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ?
3. ਇਸ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?
4. ਇਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਤਿਆਦਿ

ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਅਥਵਾ ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਅਥਵਾ ਵੀਚਾਰਾਂ ਕਰੀ ਜਾਈਏ, ਜੇਹਾ ਕਿ:-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ।'

ਨੋਟ:- ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਆਵੋ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਰਲਾ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ ਜੀ!

TRUE WAY OF LIFE

1. **TYPE OF A PERSON** :- 'What type of a person 'a being is' can be determined generally by finding out about the following three matters concerning him:-

i. *Expressions* :- a. What matter does a person talk about?

b. How is the matter expressed ? (KAHNI, GUFTAR)

ii. *Company* :- a. What type of company a person has?

b. What is the subject matter of common interest to keep the company linked mutually? (BAHNI, BAHAT DASTAR)

iii. *Way of life*:- a. What is it that he is used to do ?

b. How and why does he do it ?

c. What is it. that he is not used to do ?

d. Why does he not do it ? (RAHNI, RAHAT, RAFTAR)

The way of life of a being is affected by his thoughts in words and deeds as well as those of his company.

2. **Main pursuits in life, usually,** are as follows:-

i. One's own personal/private life.

ii. One's life with the members of one's family and relatives.

iii. One's life related with friends,contacts and societies.

iv. One's life as a politician,a statesman and/or an authority.

v. One's life related and dedicated to Divine Matters.

3. **Way of Life:-**

The concept of 'the way of life' can be related to each being separately, as under the circumstances,no two beings have the same way of life. But the concept of an ideal way of life, is apt to embrace similarity in the lives of all beings of the Universe. This state could be achieved by putting the elements of the teachings of the Holy Books,into practice by all.

The Spirit of such teachings is based on the use of knowledge about the aim of life,God,the being -both physical and mental(the mind)- time factor, space concerned, the matter to be considered and the details of teachings related to the achievement of the Universal aim of life. The uniformily of such knowledge could lead to similar ways of life of all.

4. **Source of information** for the uniformity of knowledge:-

Generally a Holy book is considered to be the source of uniform information about all matters related to a way of life. But Guru Granth Sahib as the universal Guru stands above all of them to explain it extensively and precisely, cutting out all details of unnecessary practices.

5. **The Holy Granth:-**

Guru Granth Sahib is one of the Holy Books of the day for all the beings of the world. Its contents ,in one form or the other ,are included in the Holy Books of all the wide-spread faiths of the world. Along with other matters, it contains main guide-lines and directions for all the beings to follow so as to lead an ideal life covering all its pursuits. Its teachings

are complete in all respects. Nothing more about them needs to be added. The only thing remaining to be done by the beings is to put these teachings into practice to attain the required results

6. **Story of the Holy Granth:-**
The first Guru Granth Sahib was written by Bhai Gurdas. on the dictation of the contents by Guru Arjun Dev, near the tank of Ram Sar.in the city of Amritsar. in the year 1604 A.D. The Guru. in its present prevalent form. was dictated by Guru Gobind Singh and written down by Bhai Mani Singh at Damdama Sahib, near Sabo Ki Talwandi.in the year 1704 A.D.

All the required guide-lines. directions. advice, instructions. rules and regulations in respect of the ideal way of life are included in its contents. Nothing has been left out so that one does not need to know any more from anywhere else. to lead a desirable life practically. Following the life spans of ten personified successive Gurus in body and person, the Guru Granth Sahib was named as the Guru,in the form of 'The Word', ,in 1708, for all the beings.for all the times to come.

7. **Contents of the Holy Granth**
By classifying the subject matter of the contents of the Guru,under its main topics as its parts. one can see as to why it is claimed to be the universal Holy Book and one can understand its contents part by part sytematically.Main topics dealt in the contents of the Guru are:-

A. **AIM OF LIFE : -** This topic indicates a clear cut aim of the life of each one of all the beings of the Universe. It relates, apparently, to spiritual and Divine achievements in life, but if the processes or practices concerned are transformed suitably, in respect of gains in other pursuits of life also, these can help to achieve one's success in those too. Therefore the aim is proved to be universal. Sometime or the other all beings,individually, have to achieve Oneness with God,to be like God, to merge one's being into the Being of God or to gain godliness in mind. This is the universal aim of life.

B. **GURBANI or BANI**:-** The topic,covered by these words,as used in the Holy Granth,is in rspect of the Attributes of God or other related matters only. The information regarding this topic is part of its contents.There is information about other topics also therein. Other topics are dealt with, under the following paras marked as C,D,E and F.

Whatever amount of information, about the Attributes of God, is given in the Holy Granth, it is believed and accepted as true by all beings of the Universe. Thus.being common for all alike, this topic is also universal.

Holy Granth contains limited number of GURBANI or the Attributes of God,whereas these are countless. However. in the way of life of a person,

---

** The word 'GURBANI' shouid not be used by the writers or speakers in places where it is meant to express 'Guru Granth Sahib',or the contents of the Guru'.as such One can see as to how the sense of word 'GURBANI' conforms with the mainstream of contents of the Guru,when it is replaced by the words 'the Attributes of God'wherever it occurs therein Accordingly. 'in the GURBANI'or 'according to GURBANI' etc are wrongly used phrases

only one of His Attributes is sufficient to begin with. if one is able to manage or hold on to even that one. For example.it serves the purpose of the teachings of the Holy Granth if one remembers 'O GOD ! THOU ART GRACIOUS!' Other Attributes can follow one by one as and when desired or required.

C. **MAYA (The Mammon):-** Information about this topic is given as part of the contents of the Holy Granth. It is about the illusory and unreal nature of things happening in relation to all the beings. in one form or the other. all over the Universe: hence a universal part

Information about matters relating to MAYA is given in the Holy Granth. only to warn all the beings against its treacherous and deceptive nature,so that the beings may save themselves from being entrapped or entangled by its crafty ambushes to stop or divert them from right practices.

D. **Examples:** -This topic is a part of the contents of the Guru, giving informative hints about some real or mythological beings such as:-
(a) Devotees of God -Such persons achieved some spiritual gains by meditating upon the Attributes of God and putting them into practice. Their examples are given so that others may follow suit. All the beings desire to be inspired by such things; hence a universal element.
(b) Evil-doers or sinners:- Such persons were punished by God badly for their respective evil deeds. Examples like these act as deterrent forces persuading others to avoid doing likewise. The need of being deterred from doing evil or sinful acts is common to all the beings; hence a universal need.
(c) Other examples relate to some common names of a universal nature.
E. **RAG MALA:-** This topic is contained on nearly a page and a quarter of the Guru. This is only a list of 84 RAGS (Melodies) irrelevant to the mainstream of the contents of the Guru. Some RAGS are called by different names than those listed in the Guru,acccording to the respective languages concerned. However,their compositions are universal.
F. **GURMAT,** Instructions or the Spirit of the Holy Granth:- This topic is a part of the Holy Granth.containing instructions for all the beings of the universe to follow for the achievement of the universal aim of life -Oneness with God or the state of godliness; hence the universal instructions.

None of these can be left out under any circumstances whatsoever. All the practices or processes relating to the GURMAT. must be focussed on the achievement of the AIM OF LIFE. The GURMAT does not embrace any other kinds of practices:thus one can do away with the unnecessary ones.

8. **Elements of human knowledge:-**
I. **Knowledge about God:-**
(a) **General:-** God is the treasure of all His Attributes. Each of the events of the Universe shows one or the other of His Attributes. all of which belong to Him only. These are countless in number as well as limitless in extent. None of these belong to anyone else.

(b) **Specific** - God has been introduced to all others as 'He is Unique.Omnipotent and Omnipresent. His Name is the only One which is constant forever.He manifests Himself in the Universe as 'the Maker or the Creator' of all.One who does not scare any body and One without the feeling of enmity. hatred or ill-will against anybody. His Manifested Attributes enable a being to see Him introvertly. make a contact with Him. keep oneself in His Company and establish a relation with Him: all these processes being mental ones. In His Occult nature 'He is Immortal. free from the cycle of Transmigration and a Self-created Being.' His distinct feature is in that He is Gracious towards all alike. while His Will prevails over all. being under His Orders. Nobody is beyond their scope.Relationship of the beings with God can be established only through the processes of JAP stated in para 9 and the practices as per teachings of the Holy Books.

II. **Knowledge about human beings:-**

(a) **Physical body:-** The life span of each being is between the times when he takes birth and starts breathing and when he stops breathing. The physical body of a being is given a name to distinguish it from others. It houses the mind and shelters it all round. It belongs to God who loans it to a being individually for specific purposes,only to work under His Order and according to His Will . In view of this it would seem that the ways of life of all the beings would be similar. if not the same. But actually each one's way of life, in respect of one's beliefs, religious ties, cultural links and actions, gets tied up, more or less generally, with those of the members of one's family, relations and other contacts; thus causing mutual differences of one kind or another. In spite of being a part of the whole of the universe,each one is confined within the scope of one's respective family, sect,clan,village area or the country boundaries on the whole; thus dividing mankind into different small groups. It is a pitiful scene caused by basic differences in the respective ways of life. Guru Nanak Dev had conceived this state of affairs, therefore he preached that the beings of the Universe should mould themselves collectively to form a:-

'UNIVERSAL BROTHERHOOD UNDER THE SOLE TRUE KINGDOM OF UNIQUE GOD'.

Our physical bodies as such . cannot create such a set-up.On the contrary, more and more divisions in the ranks of humanity are on the increase day by day. It goes to prove that a physical body is not the REAL SELF, which only could bring about the required results in arousing the desired spirit of 'Universal Brotherhood'.

(b) **REAL SELF:-**The focal point of the real self, the mental body or the real being is the MIND.It is a common feature with all the beings of the Universe. It is capable of changing itself into one form or another easily and also of changing others for the better. It can bring about any ways of life and any desired results. If one knows about one's mind . one can know as to what one is or what one's being is.

8. III. **Knowledge about the mind:-**

(a) Qualities of the Mind:-

A. Its own qualities - not related with anything alse:-

i. It is invisible. It can not be seen by any body else. This quality enables it to make a relationship with invisible God.

ii. It is immortal. It does not die or vanish.

iii. It is the image of knowledge and its storehouse.

iv. When it gains any kind of knowledge, it is enlightened or in the light about it.

v. In the state of ignorance of any kind, it is in the darkness.

vi. When it is affected by egotism, it gets entangled in the cobweb of Maya.

vii. Its cleverness and obstinacy, in doing things in its own way- not according to the teachings of the Holy Books-keep it astray from the Divine path.

viii. It tends always to be restless. It means that it can never be quiet,stable or still.

ix. By nature it remains generally in a sorrowful state -ever in torment.

x. It is prone to catch the diseases of ego and lust easily.

xi. It is inclined towards evil - not towards righteousness- generally.

xii. Time after time it collects in itself the filth of evil deeds, state of suspense, wrong beliefs, unnecessary rituals and other similar irregularities.

B. **Its qualities when it is related with other things:-**

i. It feeds itself on its specific food-its own thoughts- on its own constantly. It can be moulded as desired by giving one's own prepared dish of food - desired thought - to it.

ii. It changes its shape with and according to each feed. If it is given continually only one kind of dish for food, then and then only it can be kept in uniform state.

iii. If left to itself on its own, it tends to go out of control.

vi. It is influenced greatly by things of interest to it.

v. It is flexible. It means that it can be bent or managed easily to work according to one's intentions.

vi. It can be persuaded to take the desired course of a work.

C. **Its qualities as the means of some gains:-**

i. It contains a motive force. It can cause an action.

ii. It is a means of concentration. It can fix or focus its attention on any desired object or thing. It is a temple in itself.

iii. It is a means of understanding with the help of its sub-conscious part and intellect.

iv. It has the power to remove or forget any undesirable element, from its store of knowledge.

(b) Images of the Mind:-

A. **Impulses :-** These images of the mind are formed unwillingly and also automatically, by unclear visions and impulsive views, coming to it like a flash, at a fast speed, one after the other. It happens when the mind and its functions are not watched carefully - when it is left alone on its own. In this image, it is blind and ignorant. It is unable to see or know

about the things which come into or go out of it swifltly and suddenly without leaving any mark on it. Hence, such a mind is of no use to any one . When a person reads or listens to one word after another, and so forth, without stopping to understand each one of them, this creates an impluse, as an image of mind. The more the words read or listened to, the more the impulses from them.

B. **Thoughts:-**These images of mind work as its eyes. When a person reads a word,listens to somebody's spoken word,sees a thing or comes in contact with something,he at once makes a mental picture of the same by means of his thoughts. The more time, that is spent on a thought, the clearer the picture is displayed. The type of thoughts a person has, shows what type of a person he is. In other words , the thoughts of person reflect his inner self, his REAL SELF.

If the mind is left alone, it is able to feed itself on whatever differing varieties of thoughts it likes. In such a state it cannot be steady or firm on any one thought. If it is to be kept fixed or focussed on any single thought, it must be fed into it over and over again. It must be prevented from taking in any other thought. Then the mind should not be allowed to go astray from the given thought. In this state it can concentrate on such a thought for the desired period of time. Therefore, the mind must be fed with one's own prepared dish of thought instead of letting it have its own way in getting its own food (thought).

C. Deliberations :- These images act as working parts of the mind and stepping stones for its progress. In this process the mind would initiate some questions about a subject and find the proper answers to them. These help to develop the mind in gaining required knowledge. Concentration of the mind needs only one thought at a time for deliberations.

4. Knowledge:- This is the final full image of the mind about any one subject.The actions of the beings in respect of this subject are based on the quality and quantity of knowledge gained by the mind by means of deliberations about the subject.

(c) **Advantages available to the mind:-**

With the knowledge of the feeling of belonging to God, the mind enjoys also the advantages of the feeling of the following Divine favours:-

A. Fatherhood of God, He being the Sole Credtor of all.

B. Universal brotherhood of all having been created by God.

C. Fellowship of all the beings under the Sole True Kingdom of God.

D. Maintenance,care, protection of all alike by the Omnipotent God,according to His Grace,His Will and His Orders.

E. Common share in the use of free gifts bestowed by God on all.

(d) **Opportunities available to the mind:-**

By the Grace of God, the minds can avail themselves of the opportunities of:-

i. Treating all the fellow beings alike or as equals in all respects.

ii. Serving God, through doing all what one can do, under the Orders o

God, for the sake of humanity in general and for its various special causes in particular, without any kind of distinction , whatsoever, in doing so.

(e) **Messengers of the Mind:-**
The mind receives all the required information from areas outside the body, through its five messengers,the five senses, instantly. The senses are as follows:-
i. Sense of sight through the eyes.
ii. Sense of hearing by means of the ears.
iii. Sense of smell through the nostrils of the nose.
iv. Sense of taste by means of the tongue.
v. Sense of touch through the skin.

Generally, in everyday life, these senses keep the mind in constant and instant touch with the areas outside of the body. But during the spiritual processes the attention and function of each of these five senses is turned inward to create introvert state of mind. Then the mind is able to see through its inner thoughts, hear its own deliberations, smell the odour of the company of God, taste the nectar arising out of the realization of one of the Attributes of God and feel the touch of the presence of God at all times.

(f) **Workers under the command of the mind-** but working under the Orders of God:- The mind can put its knowledge into practice by means of its five workers, namely:-
i. The tongue to feed the body.
ii. Two hands to works as directed and required by the mind.
iii. Two feet to keep the body in any desired position and to move it as required.

(g) **Manifestation of the ways as to how the mind works:-**
i. The mind talks. It talks to God, inwardly and directly, about Him only,in its own words or languange - mother tongue- at the required times.It talks to others outwardly and both directly and indirectly, about matters of mutual interest, in mutually comprehensible words or language at the required times and occasions.
ii. The mind sings. The ways are the same as those for 'The mind talks' in No: 1 above.
iii. The mind thinks. It thinks deeply about any one of the Attributes of God at a time and about other things, the same way,one at a time.
iv. The mind meditates. It meditates on one subject at a time.

(h) **The way to get the mind working according to a desired practice:-**
A subject or a topic for practice, such as a spiritual one, should be selected as desired. Only the news about that subject should be fed into the mind as food for its thoughts, deliberations and knowledge. Nothing else should stay there nor enter therein later. The mind then will have no other choice than to work on the desired subject.

(i) **Mental relationship with Time, Space and Matter:-**
i. **Time:-** The mind should not keep brooding over the past events as whatever has happened in the past, it can never be done similarly again

nor be brought forward to the present time. by any body. The Divine Clock can never be turned backwards. Also the mind should not spend any amount of time in thinking unnecessarily about the future and its expected events, as these are solely under the control of God alone. A mind is unable to do anything to control or change the due Divine course. The present time - limited to the duration of each fleeting NOW - is the only time available to the mind to do something beneficial. The duration of each inhalation and each exhalation - each breath - equals the duration of each NOW. The continuity in the use of the duration of each NOW - each breath - leads the mind to Infinity.

If the duration of each NOW is fully occupied by a function of the mind in respect of a single matter, in any of its images, the thoughts about the past and the future and their respective events are dispelled therefrom automatically. Thus, there is no fixed time on a regular basis for any of its practices. As a matter of fact the mind goes on working on its own all the time, round the clock, or even goes on changing the matter of its thoughts. To achieve any gain in a required matter it should stick to only one thought with each and every breath - the ideal way.

ii. **Space :** The process of breathing is a continuous one - without any break therein - throughout life. There is no place where one does not breathe during life. As the functions of the Mind continue with each and every breath, it concludes that these shall continue an all the spaces of the Universe - at all the places without any distinction, whatsoever. No place can be left out without the required practices of the mind.

iii. **Matter :-** The only everlasting and universally applicable matter is the one in respect of any one of or all the Attributes of God. The mind should stick to this matter and duly adapt it according to the circumstances and the requirements of life.

(j.)The Mind and the Attributes of God.

Mind can make a contact and a relationship with God by means of using any one of his Attributes in a spiritual practice. It cannot cope with more than one of His Attributes at a time. One is enough for the mind to start getting spiritual gains. Whereas the Treasure of all the Attibutes is God Himself, each one of them also represents Him. So it would be useful if the mind sticks, all the time, to its most favourite Attribute of God to start with. Other ones can be taken up step by step at the progressive stages. By dealing with an Attribute of God, the mind feels belonging to unique God. It may be noted that all the physical bodies belong to God - they may believe in this fact or not. But all the minds may not feel belonging to Him. Without this feeling, a mind cannot get nearer to God in the matter of any relationship with Hirn. His Company is to be kept by the mind through the use of any one of His Attributes all the time throughout and with all kinds of spiritual processes.

The mind should feel the presence of the Image of God, in the shape of any one of His Attributes, in all kinds of contacts with Him. All the things in one's life should be done in the way, as God Himself would have done

them or as felt by onself that these would be liked by God to be done that way or so. The mind should be kept calm, peaceful, balanced. contented, ever stated and full of bliss in all the situations of life, by abiding totally by the Will of God.

9. **Jap** - The Spiritual processes for the achievement of the Aim of life:-
The aim of life, as described in para 7-A earlier, is Universal, so the word JAP becomes the Universal MOTTO for all the beings to adopt. The word Jap means the processes of the Affectionate Meditation on God's Being and His Attributes (PREM BHAGTI). This is the only means to help and to lead the mind to gain the final Main Aim of a life which is:-
'To be one with God, or to be like God in His Attributes'

The whole of the process of 'JAP' is stated in six distinct parts, for the sake of its total and proper understanding. These parts are the progressive functions of the mind, each one merging into the next one and into the last one at the end. All these functions appear to be mutually separate ones but these make up the composite process of the 'JAP, on the whole. These functions are as follows:-
i. Sight of God:- Using the thoughts, as the eyes of the mind, focussed on One of the Attributes of God, one can have a sight of God as the image of that Attribute. The mind feels His company with itself at all the times. It gains total faith in His Powers.
ii. Contact with God :- The mind keeps a constant contact with God mentally. Thus it keeps company with Him by talking or singing to Him inwardly and directly, about Him only, in its own words, at all times.
iii. Slave of God :- The mind moulds itself according to the Orders of God, does all the jobs in life under His Orders, does not ask for any reward and does not shirk work. Thus he maintains mental Obedience to His Orders, under all the circumstances.
iv. Abidance by the Will of God :- The mind abides by the Will of God, under all the conditions and circumstances of life, everywhere and at all the times. Thus it surrenders itself completely to His Will. Its own will yields to His Will.
v. Knowledge about God :- The mind widens its knowledge about any one of the Attributes of God by thinking deeply and deliberating over it, in respect of all its aspects. Thus it meditates lovingly on it and enjoys the show of His Drama in the Universe.
vi. Assimilation of an Attribute of God :- The mind starts putting one of the Attributes of God into practice, in life and then carries on similarly using is other Attributes God, one by one, later on, as required: thus gaining His Likeness or Image for itself.

10. **Application of the Composite process of 'JAP in all the pursuits of life :-**
All the six practices collectively make up the whole proces of 'JAP for all the beings of the Universe, to follow in their lives These apply equally well for gaining the required aims of all the various pursuits of a life such as:-
i. spiritual pursuits for Divine Matters and Spiritual gains.

ii. Personal pursuits for worldly gains.
iii. Houseold pursuits for harmony in the family.
iv. Social pusuits for peace in the society.
v. Political pursuits for ideal relationship with the public.

None of the six practices of 'JAP' can be omitted or left out, otherwise the process would be incomplete; each one of them being an essential part of the whole process.

11. **Manifested doors of the physical body :-**

The process of 'JAP ' can be performed beneficially, only if the nine manifested doors of the body, or outlets of the body, are used properly and opened up, as and when desired, to do so, to get rid of the waste of the body, with regularity. The body must be kept clean, both internally and externally.

Nine Manifested Doors:-	Shape of waste material passing through the doors:-
Two eyes	Tears, Water, foreign matter.
Two ears	Ear-wax.
Two nostrils (of nose)	Phlegm, water.
One mouth	Phlegm, saliva.
One Urethra	Urine, semen or blood.
One Anus	Excrement, Feces (faeces), water.

In addition to these nine manifested doors or outlets, there is the tenth door of the body, a secret one and hidden from view ordinarily. This door opens up in rare cases, only by the Grace of God, to show the Bliss of the Spiritual Gains, when the mind achieves the states of Enlightenment, Balance. Contentment, Ever-satedness, Bliss, Peace and Harmony with God. The opening of this door is entirely in the hands of God. Nobody can claim it to be opened or complain, if it is not opened for him. Opening of this door is not the only aim of a being. He should go on performing the practices relaed to 'JAP' without any kind of expectations and leave the rest to God Himself.

12. **Spirit of the Holy Granth :-**

It is the essence of its teachings mainly of those relalted to the processes of JAP, which have been outlined in para 9. It can be enshrined in the mind by putting them into practice in one's life. When these Universal teachings (or the spirit of the Holy Granth) are practised they depict the universal TRUE WAY of life. Guided always by the mind,the true way of life is based on its functions, related to the Attributes of God and the Divine Matters. The forms of the practices can be adapted to fulfil the requirements of all kinds of the pursuits of life and to suit the relative times, spaces and matters concerned. Clearly this spirit guides the course of the True way of life.

13. **True Way of Life** - A. What to do or not to do in life :-

i. Complete all the jobs of life by self with own hands, not depending on others.

ii. Do not do such a job as a result of which one has to repent as to why one did it.
iii. Keep the mind alert in the Company of God at all times. Shun egoism.
iv. Concentrate the mind on One thought only - No Daulism.

B. **Actions related to the physical body :-** (a) What to do:-
i. Keep the body fit in all respects by means of:-
a. feeding it with suitable, health - giving food,
b. drinking only the healthwise beneficial drinks,
c. wearing clean, comfortable and appropriate clothes,
d. sleeping in the natural position of the body,
e. riding a conveyance in easy and comfortable way,
f. opening all the nine manifested doors at the earliest, when required to do so, to get rid of all kinds of waste from the body. The more time it stays in the body, the more harm it does to the body and the mind and
g. exercising the body suitably and regularly.
ii. Keep the body clean outwardly by washing it, rubbing it and massaging it.
iii. Keep all its features, including the hair and living growth INTACT. However, the diseased, disabled, dead or dangerous growth may be removed.
iv. Live accrording to the means economically and by meeting only the minimum needs of body and life.
(b) What not to do :-
i. Avoid harmful ways of doing things.
ii. Body must not be tortured in any way.
iii. Avoid eating meat of ritually slaughtered animals or birds.
iv. Do not smoke nor eat tobacco in any form.
v. Do not take or use intoxicants, drugs or snuff in any form.
vi. Do not perform any kind of unnecessary ritual for any pupose.

C. **Actions related to life in the family :-** (a) What to do:-
i. Remain faithful to the spouse. Do not commit adultery.
ii. Consult mutually about doing things in the household.

(b) What not to do:-
i. Avoid being selfish in mutual relationships.
ii. Give and take in coming to settlements of disputes.

D. **Actions related to social life:-** (a) What do do:-
i. Enjoy and defend the basic human rights, such as the freedom of personal thoughts, deliberations, talks, expressions, writings, reading and listening to any reasonable, unbiassed and just matters leading to common beneficial actions or results.
ii. Lead a disciplined life with social contacts, showing punctuality. regularity and civility.
iii. Be a person of principles with simplicity of mind, words and deeds.
iv. Serve the public - thinking of them as Images of God - as service rendered to God.
v. Keep alert and in readiness for facing emergencies and exigencies of life.

vi. Co-operate with others and give as much help as possible to the needy.

(b) What not to do:-

i. Never break a promise.

ii. Do not betray or let others down.

iii. Avoid the company of all those who are liable to mislead or deter one from doing right things.

E. **Actions related to Morality:-** (a) What to do:-

i. Maintain an ideal character in thoughts, expressions and actions.

ii. Be straightforward in all kinds of dealings with others.

iii. Think that God is always with us and watches everything; then work accordingly.

iv. Treat all others in a way as one would like to be treated by them.

(b) What not to do:-

Never do anything against the Nature, the Grace, the Will and the Orders of God.

F. **Actions related to politicians, authoritarians and statesmen.** (a) What to do:-

i. Keep aware of the Company of God always, in everything and everywhere in all kinds of dealings with the public.

ii. Be fair to all and give due justice to them without any kind of fear or favour.

iii. Help the needy persons justly.

(b) What not to do:-

i. Do not put undue pressure on anyone.

ii. Do not tyrannize the beings in any way.

G. **Actions related to Spirituality and Divine Matters :-** (a) What to do:-

i. Keep the Company of God - His Presence - in the mind, at all times, especially when doing the practices under the process of JAP.

ii. Keep God in sight in the mind, in the shapes of thoughts about His Grace, His Will, His Orders and one of His Attributes, in the Creation.

iii. Keep constant contact with God, through the mind, talking to Him inwardly, directly, about Him only, in mother tongue - one's own lanugage - at all times.

iv. Mould the mind to remain under the Orders of God, in doing all the jobs assigned for one to do, thus serving God and His creatures rewardlessly and without ego.

v. Abide the mind by the Will of God under all the circumstances of life.

vi. By means of practising No. (v) above achieve the states of balance, contentment and Bliss in the mind.

vii. And thus attain total peace of mind.

viii. Probe and learn more about one of the Attributes of God at a time by meditating on it deeply.

ix. Assimilate at least One Attibute of God, in day to day works of life, to

start with, and later on adding other Attributes to the practices one by one; thus trying to achieve, Oneness with God, the final Main Aim of Life.
x. Keep the mind awakened, alert and active in all spiritual practices.
xi. Clear the mind by replacing thoughts, deliberations and knowledge about things other than those of God, by Divine ones alone.
xii. Abide by the Rules and Regulations, as prescribed by wise or God-fearing persons, and the advice given by Teachers or Gurus from time to time, in respect of the ideal way of life, as to what to do or what not to do.
xiii. Search for and maintain the company of the essence of the utterances of devotees of God in respect of the true way of life.
xiv. Share the experience gained during the processes of Spiritual Practices, with all.
xv. Work as hard as possible to earn the maximum amount. Out of these earnings spend the least amount on meeting the minimum bare requirements of life. Give the rest away, to be spent in the Name, Cause and Service of God.
xvi. Consider all the beings of the Universe as equal ones in status - the Images of God.
xvii. Live up to the standards of ideal human beings in all respects, attaining all the possible physical as well as Spiritual gains,

(b) What not to do:-
i. Avoid the company of non-believers of God (atheists).
ii. Avoid the undue show of knowledge, cleverness and ego in Spiritual Practices.
iii. Do not think of any reward for any spiritual practice.
iv. Do not show regret, grudge, anger or frustration against God, nor complain to Him, in any way or under any circumstances, for failures.

14. **Some examples in respect of the True Way of Life** , set by the Gurus:
A relationship between a Guru and a follower is established only if the Guru teaches and the follower concerned puts his teaching into practice.
The ten Gurus preached about the true universal way of life, as well as exemplified their teachings practically, in their lives. They had their family ties, but this matter could not distrub them in the performance of their Divine Missionary work. They upheld the freedom of thoughts, expressions and deeds in spite of all kinds of odds against them. In addition to practising the Universal Spiritual processes (JAP) they demonstrated special features of the Way of Life according to their teachings.

Here are just a few out of the many examples set by them for their followers:-
i. Guru Nanak Dev left behind him all the possible comforts of life, in the form of being with his family and endured discomforts of travel, only to preach the True Way of Life. He followed his chosen Righteous path without caring for what others said or did against him.
ii. Guru Angad Dev showed the Value of Service and Obedience to Divine Orders.

iii. Guru Amar Das offered selfless and rewardless services.
iv. Guru Ram Das helped the needy persons and removed all kinds of distinctions in society.
v. Guru Arjan Dev surrendered totally to the Will of God. He stood fast and firm against the interference of others in one's thoughts, expressions and deeds, even at the cost of his life.
vi. Guru Hargobind defended the basic Human Rights.
vii. Guru Har Rai gave comfort to the distressed beings.
viii. Guru Har Kishan served the beings without fear of any harm to himself.
ix. Guru Tegh Bahadur sacrificed himself for the sake of defending the faith and belief and the faith-related existence of all beings.
x. Guru Gobind Singh brought all types of his followers to be united under one flag, removing from their minds. all kinds of existing mutual differences. He sacrificed his all, including himself, for the sake of helping others, against the tyranny of the day and defending the basic human rights, values and causes. He stood up against heavy odds, regardless of all the privileges, comforts and facilities, being available to him, in his position as the Guru of the day.

One must not confine oneself only to talking, listening, reading and or singing the contents of the Holy Books. The mind must be activated on thinking and deliberating and thus knowing about their teachings, which must be PUT INTO PRACTICE. And all the beings of the universe must follow the footsteps of THE SPIRITUAL TEACHERS, to claim any relationship with THEM.

PRAYER :- And let us pray to God by saying to HIM;-

'O GOD! THOU ART GRACIOUS!'

WORLD-WIDE HARMONY

HARMONY - peace - is a state of mind only. It has nothing to do with any physical exercise, expression or manifestation. Everyone seems to be in pursuit of this mental state, both in one's own mind, and in the minds of others, especially those having mutual links and relationships. Like "Charity ", HARMONY begins at home, in one's own mind.

It is not at all possible to attain the state of HARMONY by simple utterances of such words like 'PEACE!' 'OM SHANTI!' or the like. All concerned have to play their own respective parts and to do something for its achievement.

The world is getting smaller and smaller - not with any reduction in its size - but on account of the decrease in the length of time taken in making close physical contacts and in having instant mutal communications, with the use of the available progressive fast means thereof. With the day to day impoving facilities being made available by scientfic developments, people feel that they are coming closer and closer together

In spite of the feelings of such physical closeness, mentally they are drifting wider and wider apart, on account of their respective divergent thoughts, views, deliberations and elements of knowledge in respect of the WAY OF LIFE. Generally, the true way of life with its final aim is not understood properly by people; hence their ignorance about the processes related to it. This state of affairs causes mental differences or disorders, in the shape of many and various kinds of strifes. leading to one kind of disturbance or another, including the outbreaks of international wars. HARMONY cannot prevail anywhere under such circumstances, created by such mutual mental discords.

It may be noted that HARMONY can be brought about only by creating mutual mental uniformity, affected by the similarity of the lines of mutual thoughts, leading to the universality of knowledge. It is a fact that knowledge about Divine matters is the only one that is universally common in one way or the other to all the beings of the world. There is no other matter which can stand this kind of test. If Divine knowledge is set as the aim of related lines of thoughts, it would result in the creation of common ground for all beings, to bring about similarity in their mental states. This element would form a base for mutually harmonious relationships, with the understanding of the true way of life, its common aim and related processes.

The thoughts form the root for deliberations, which lead to the achievement of the required knowledge. which in turn guides the actions of a person. The right line of thoughts would lead to the right courses of action - the harmonious ones - and thus cause HARMONY to prevail, whereas the wrong line of thoughts would become the cause of discordant actions, conflicts and other disorders, in one way or the other. In short, the similarity of the lines of the thoughts of people is the only element to bring about HARMONY among them. Divinity is the only Topic which can

provide similar lines of thought. Any other kind of matter is apt to cause diversity thereof.

It can be realised easily by an individual as to whether the mind is progessing on its way to the achievement of HARMONY within itself, by some indications, similar to the ones stated hereunder. These states are manifested in the mind by means of its thoughts, behaviour and actions.

1. The mind feels the presence of God everywhere, in all the beings and in all the parts of Existence. In this state it projects its behaviour, with all the others, as if it is dealing with God., at all times constantly.

2. It makes contacts and communicates with all the beings alike, on similar lines, with a feeling of God's company within itself and in the minds of others.

3. It guides all the jobs which are allotted always by God Himself for him to do, to be done with a feeling as if it is under His supervision, so that these are done in ways as He Would have liked them to be done - under His Orders.

4. It submits to the Will of God, so that it gets rid of all the elements which are liable to upset its states of balance, stability, calmness, contentment, bliss and gratification; all these being the essential elements of HARMONY.

5. It concentrates on, thinks about, deliberates on and adds to the knowledge about an Attribute of God, so that it gets itself as much conversant as possible with all the aspects thereof, or the like, and begins to comprehend its implications, applications and varying practices. AND

6. It begins to assimilate the said Attribute of God in life's routine works, so that it starts to manifest godliness in his own image to some degree or other, in all its projects, actions, commissions or omissions.

All these six indications are the only ones collectively to lead the mind towards the common goal, which is to be achieved by all, for the prevalence of World-wide universal HARMONY.

The objective of the state of widespread world-wide HARMONY can be achieved by:-

1. Imparting the knowledge about the universal Divine matters,as common food for individual thoughts and thus bringing about mutual similarity in all their aspects. For example, people may be advised to think about any one of the following utterances, related to one of the Attributes of God - Graciousness:-

i) 'O God ! Thou art Gracious!'
ii) 'O RAM (HARI', PRABHU', GOBIND or NARAYAN)! TUM KIRPALU HO!'
iii) 'O ALLAH ! TUM KARIM HO!'
iv) 'WAHIGURU ! TUN MEHARVAN HAIN !' or the like.

2. Disseminating the knowledge about the manifestation of the Attributes of God and the way to be worthy of being at the receiving end thereof.

3. Enlightening the beings about the universal AIM OF LIFE.

4. Educating the individuals in respect of the basic teachings of the Holy Books of the world - related to the achievement of the aim of life - with emphasis on the eleborated and (logically) well explained ones of the HOLY GRANTH.

5. Preaching the way as to how these teachings can be applied easily and equally well in all the various practices and functions of all kinds of pursuits of life, such as those relating to personal individual life, family or domestic life, social life, political life and the like, to make each of them successful, thus a peaceful one; so as to harmonise them mutually.

6. Awakening the beings to realize the element of the Omnipresence of God and thus to feel that they are being watched closely by Him, at all times, so that their actions should be such as to be liked by God Himself.

7. Working collectively for the achievement of such ideals as the following ones:-

i) 'EK PITA EKAS KE HAM BARIK' (page 611 of the HOLY GRANTH). It means, "(our) Father (God) is ONE (common to all alike) and all of us are the children of the same ONE'. So all the parts of the Existence are to be considered as equals on equal footing.

ii) 'SABHAI SAJHIVAL SADAIN TU KISAI NA DISSAI BAHIRA JIU' (page 97 of the HOLY GRANTH). It means "All (the beings) are stated to be (equal) partners (in their respective relationships with God). Nobody is seen (considered) to be an outsider (or foreigner) in this respect'. The achievement of this ideal would inspire the beings to work selflessly together for the COMMON GOOD of all alike and to remind the mind, always, to do whatever there is to be done, for the welfare and well being of all.

iii) Associating and co-operating with all the others who are engaged in activities leading to the achievement of mutual HARMONY, so as to shape the whole of mankind into Universal Brotherhood under the sole True Kingdom of unique God. The application of such means is apt to mould a mind enabling it to achieve the state of HARMONY, within itself and to inspire other indivduals to do the same in respect of their own respective minds.

The state of HARMONY cannot be instilled into the mind by any other means whatsoever. Nor can it be lent nor borrowed from any external source. Proper inner thought processes only of an individual can bring about inner HARMONY of the mind.

Let us all do the needful to inculcate this state (HARMONY) individually in our own respective minds, first of all and then radiate it unto others to be achieved by their minds, as the case may be, so that this state of mind may spread widely in the whole of the world - the Universe.

Every body desires the state of PEACE and HARMONY to prevail in the world forever. This goal may be achieved, possibly, by exercising the following standards as indicated by the letters of the slogan 'SHARE OUT' (HARMONY and PEACE on earth):-

S for Similarity of mutual lines of thoughts.

H for Harmony in mutual dealings.

A for Amity in mutual contacts.

R for Radiation of mutual love and respect.

E for Equality of mutual estimations.

O for Oneness of mutual objectives.

U for Unity of mutual achievements.

T for Tranquility in mutual interests.

And thus all of us can enjoy the fruits of the Blessings of God, who is always Gracious towards all and sundry. And let us realize Him by saying:-

'O GOD ! THOU ART GRACIOUS !'

Extracts of the views of some readers, about the writings of Captain (R) Nasib Singh Dhillon :-

1. Mr. JOHN KINSON, Head Master, U.K. ... useful and informative... inspirational... essence of spiritual message... impressed with your views... spirit of Sikhism ... gain much spiritual food... practical... True Knowledge... encouraging and positive... God bless you and the teachings,... spiritual practice is a discipline.... your realisation of the universality of Divine Knowledge and love is important. These are shared by all ... knowledge and devotion are twin pillars, as you have pointed out so often...

2. Mr. BROTHER LUKE, U.K., I have read your book "Practical Sikhism ". It has completely changed my life... lovely peace of mind... nice...

3. BRITISH MUSEUM, U.K. .... extremely useful..

4. REVERENDS TONY and BARBARA HOLDEN, Priests U.K.... Capt. Dhillon does what I believe many involved in Inter - faith mattters strive to do...

5. Mr. BACHAN SINGH CAMBOW, U.K.... will the people accept these new but original thoughts which they missed all this time? They should be thankful ...for your efforts and understanding...

6. SIKH YOUTH INTERNATIONAL U.K. and Germany ... monumental presentation...

7. Dr. MOHAN SINGH, Keyano college, Canada,... work of a very high quality...: very useful...

8. Dr. J.S. Walia, Loyola University U.S.A.... remarkable contribution... thought provoking writing...

9. Mr. F.A. RASHED, Chief Executive Cairo, Egypt,... Your wise and human thoughts appreciated....

10. THE TRIBUNE (INDIA), dated 27.12.80, '.. a rare treatment of the subject ... fundamental principles... successful effort to illustrate... valuable contribution to the correct interpretation of the Sikh way of life... S.S. SAHOTA.

11. THE TRIBUNE (INDIA), dated 12.3.88, '... Comprehensible knowledge of the subject and his sound study is reflected in this composition .... An interesting book. DALBIR SINGH.

12. Mr. AMRIK SINGH, M.A.LL.B., S.A.S. Nagar, Chandigarh, India .... quintessence of the Holy Granth, but written candidly, clearing misconceptions... such monumental work I have not come across yet... correct approach ... clarity... scientific, mathematical and logically systematized way of expression... help to the readers in the analysis, interpretation, understanding and reception of the matter contained in the Holy Granth.

13. ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ (ਭਾਰਤ) ਮਿਤੀ 9.4.89, '...ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਰਚਾਰ... ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਰਬ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਸਾਫ ਸਪਸ਼ਟ ਰਾਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ..... ਸ਼ੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਭੁਲਰ।

14. ਸ੍ਰ ਪਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,'.....ਆਸਾਨ ਭਾਸ਼ਾ... ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਯਤਨ ... ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਖ ਮਤ ਦੇ ਪਰਚਾਰਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

15. ਸ: ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਤੱਗ, ਪਰਚਾਰਕ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ... ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਆਪ ਵਰਗੇ ਸਜਣ ਹੀ ਅੱਗੇ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਗੱਲ ਬਣਨੀ ਹੈ .. ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਅਤੇ ਖੋਜ ਲਈ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ..

16. ਸ: ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਿਨੀਪੈਗ, ਕੈਨੇਡਾ .. ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ੁਭ ਖਿਆਲ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ। ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ...

17. ਸ: ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਜਰਨਲਿਸਟ, ਇੰਗਲੈਂਡ ..... ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਅਤਿ ਲਾਭਵੰਦ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ... ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਅਸਗਾਹ ਵਡੱਤਨ, ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ... ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਵਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਉੱਨਤੀ ਹੋਵੇ...

18. ਸ: ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਮੇਟੀ, ਇੰਗਲੈਂਡ,... 'ਅਦਭੁਤ ਰਚਨਾ' ... ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਰੰਗ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰਮਤ ਉਜਿਆਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ.. ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦਾ ਠੁਕ ਐਸਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਲੜੀਵਾਰ ਗਿਆਨ ਅਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ..

19. ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕੈਂਥ, ਟੀਚਰ , ਇੰਗਲੈਂਡ .. ਲੇਖਕ ਨੇ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਰੇ ਅੰਸਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਤਰਕ ਸਹਿਤ ਸਾਰੰਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ... ਨਿਵੇਕਲੀ (ਲਿਖਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ) ...

20. ਸ੍ਰੀ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਭਾਰਤ .. ਡੂੰਘਾ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ .. ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ... ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਗੇ ਬਣਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ... ਨਿੱਜੀ, ਗ੍ਰਹਸਤੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਾਹ... ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ.....'

21. His Honour Judge Mota Singh. Q.C. London... carry on the good work...

22. Amar Singh Chhatwal, The Sikh Courier, London... your illuminating and highly inspiring spirital approach in pursuit of harmony...

23. World council of churches... our best wishes for your continuing good work...

24. National spiritual assembly of the BAHA'IS ... most interesting reading...

25. UNESCO. PARIS (France) ... read (your text) with interest... this text is now available in our documentation centre for consultation...

26. Harbans Singh Randhawa... with great appreciation and enthusiasm such a great noble idea and concern can only spring up in the heart of deep inner devotional soul... you are taking a very Divine and charitable mission and it is a step in the right direction.

27. His Excellency L. M. Singhvi, High Commissioner for India, London... (I) would certainly make suitable use of the ideas suggested by you.

28. ਅਸੀਸ! ਸ: ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੇਵਾਲ, GEE-EMM (Regd.), Property Consultant, SCO 110, Phase VII, S.A.S. Nagar Chandigarh, India ਵਲੋਂ, 'ਜਾਗ ਰੇ ਮਨ ! ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ, ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਹਲੂਣੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਰੂਪੀ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲੇਖਾਂ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ, ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵੀਚਾਰਣ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪੁਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆ ਹਨ।

6-1945
5-7-96

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ! ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈ ।

Name :..

Address :..

....

....

Tel. No..

GURU GRANTH EXPLORATIVE MISSION
2224/61, PHASE VII, S. A S. NAGAR,
CHANDIGARH - 160061, INDIA

Dear Sirs,

1. To day (date) ....I have received the book JAG ! RE MAN ! (WAKE UP ! O MIND), with thanks (Acknowledgement)

2 Please send (Number).. .... copies of this book to me at your earliest, for this a Postal Order/Bank Draft for Rupees/Pounds Sterling/Dollars (Amount)......... ....as a donation from me for the cause of the mission is sent herewith (ORDER)

Thanking you,

Yours faithfully,

(NAME IN BLOCK LETTERS) DATE

I. I. A. S. LIBRARY

Acc. No.

This book was issued from the library on the date last stamped. It is due back within one month of its date of issue, if not recalled earlier.

ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰ

ਅਜ ਏਹ ਲੋੜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਬਣ ਕੇ ਉਭੱਰ ਉਭੱਰ ਕੇ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਯੋਗ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ, ਵੀਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਯੋਗ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ।

ਏਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੰਤਵਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਉਲਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੁਛ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਝਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ, ਯੋਗ ਗਿਆਨ, ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੱਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੰਮ ਹਨ।

ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਛ ਵੀਚਾਰਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸਦਾ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉੱਪਰ ਠੋਸਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਕੇ ਦਰਸਾਉਣਾ, ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਕੇਵਲ ਏਹੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਏਹ ਵੀਚਾਰਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਬਣ ਸਕਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਯੋਗ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਹੱਥ ਵਿੱਚਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ, ਏਸੇ ਲੋ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮਨ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲੀ ਕਦਰਾਂ, ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭ ਵਧਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚਾ ਆਦਰ, ਮਾਨ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈਂ !

O GOD ! THOU ART GRACIOUS !

1. The image of a Guru, a Teacher or a Guide gets reflected in his teachings, instructions or advice only, but not in his body nor in any kind of information given by him.

2. The image of a Sikh, a Disciple or a Student gets reflected in his practices, usages or manifestations related to the instructions given by a Guru, a Teacher or a Guide .

3. The relationship between a Guru and a Sikh can be established, maintained and strengthened only when the instructions of the Guru are complied with totally by the Sikh.

4. A Sikh does not require a go-between in the process of the establishment of any kind of relationship with God and the achievement of spiritual AIMs of life.

5. The invisible process of meditation on any Attribute of God is purely an invisible mental exercise because invisible AIMs of life relating to invisible Attributes of invisible God can be achieved by the invisible mind only, by following the invisible true way to godliness - the final AIM. One's own tasks, in respect of TRUE WAY OF LIFE, have to be com[illegible]elf alone, with one's own hands.

ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਿਐ ॥ (Page 474)

Library IIAS, Shimla
P 294.6 D 537 J
G 1949

PRINTED BY : JANMEET PRINTERS , S.C.F. 107, PH. -7, MOHALI TEL. : 574197